

Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden;

FFFS 2023:20

Utkom från trycket
den 27 juni 2023

beslutade den 20 juni 2023.

Finansinspektionen lämnar följande allmänna råd för tillämpning av 2, 6, 12–14, 17, 28, 36 och 55 §§ konsumentkreditlagen (2010:1846), 6 kap. 4 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 9 kap. 1 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

1 kap. Tillämpningsområde och definitioner

Dessa allmänna råd gäller för företag under Finansinspektionens tillsyn som lämnar krediter till konsumenter.

Vad som anges i 5 kap. bör även tillämpas på andra krediter än de som lämnas till en konsument när en fysisk person ingår avtal om borgen eller tredjemanspant.

I de allmänna råden anges vad som särskilt bör beaktas vid

- kreditgivning (2 kap.),
- bostadskrediter (3 kap.),
- förtidsbetalning av bostadskrediter med bunden ränta (4 kap.),
- borgen och tredjemanspant (5 kap.), och
- kvittning samt betalning av förfallen kredit (6 kap.).

De allmänna råden omfattar inte marknadsföring och information som lämnas till en konsument innan ett kreditavtal ingås, som det finns allmänna råd om i Konsumentverkets allmänna råd (KOVFS 2020:1) om konsumentkrediter.

Definitioner

De termer och uttryck som används i 2 § konsumentkreditlagen (2010:1846) har samma betydelse i dessa allmänna råd. Därutöver avses med

förtidsbetalningsdag: den dag som en konsument förtidsbetalar en kredit med bunden ränta,

jämförelseränta: den ränta som en bunden credits ränta jämförs med vid beräkning av ränteskillnadsersättning,

ränteskillnadsersättning: den ersättning som en kreditgivare har rätt till när en konsument förtidsbetalar en kredit med bunden ränta,

ränteändringsdag: den dag då perioden för en credits räntebindningstid löper ut enligt ett kreditavtal, och kredittagaren kan lösa krediten utan kostnad om uppsägningstid eller uppsägningsperiod har iakttagits,

statspapper: statsskuldväxlar och statsobligationer,

tredjemanspant: en tredjemans pantsättning av egendom till säkerhet för en kredittagares förpliktelser, och

villkorsändringsdag: den dag då en ny villkorsperiod i ett kreditavtal börjar gälla.

2 kap. Kreditgivning

God kreditgivningssed

Till 6 § konsumentkreditlagen

En kreditgivare som tillhandahåller en kredit till en konsument bör, både inför att ett kreditavtal ingås och under tiden som avtalet gäller, utgå från den enskilda konsumentens behov och förutsättningar.

Det innebär bland annat att kreditgivaren bör

– avråda konsumenten från att ta en kredit om det av omständigheterna i det enskilda fallet framgår att krediten är ofördelaktig för konsumenten, till exempel med hänsyn till typen av kredit eller kreditens återbetalningstid, och

– ta hänsyn till konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut.

Kreditprövning

Underlag, kontroll och betalningsförmåga

Till 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen

Underlag för kreditprövning:

En kreditgivares bedömning av en konsuments ekonomiska förutsättningar att fullgöra ett kreditavtal bör i regel grundas på uppgifter om

1. konsumentens sysselsättning,
2. konsumentens inkomster, utgifter och skulder, och
3. borgensåtaganden som konsumenten har tecknat.

Bedömningen bör även grundas på uppgifter om syftet med krediten, om krediten är av ett sådant slag att uppgiften om syftet kan ha betydelse för bedömningen.

Om konsumenten är beroende av inkomster från ett eget företag för att kunna återbetala en kredit som han eller hon söker, bör kreditgivaren om det behövs även grunda sin bedömning på uppgifter om företagets ekonomiska utveckling och ställning.

Om konsumenten har en sysselsättning som innebär att inkomsten är oregelbunden, bör kreditgivaren i regel även grunda bedömningen på uppgifter om konsumentens tidigare inkomster och var dessa inkomster kommer ifrån.

Kreditgivaren bör hämta in de uppgifter som bedömningen grundas på från ändamålsenliga källor. När uppgifterna hämtas in från konsumenten bör kreditgivaren på ett tydligt sätt upplysa konsumenten om vikten av att lämna korrekta och aktuella uppgifter.

Kontroll av underlaget:

De uppgifter som kreditprövningen grundas på behöver vara korrekta och aktuella. Om kreditgivaren har skäl att anta att de uppgifter som har hämtats in är ofullständiga, felaktiga eller inaktuella, bör uppgifterna därför kontrolleras på ett lämpligt sätt.

Kreditgivaren bör exempelvis kontrollera uppgifter som hämtas in från en konsument och som inte stöds av andra uppgifter. Inkomstuppgifter kan kontrolleras mot taxerad inkomst, och om det behövs, mot lönespecifikationer. Uppgifter om levnadskostnader kan jämföras med schabloner som beaktar samtliga relevanta kostnader för hushållets konsumtion. Uppgifter om skulder kan kontrolleras mot externa källor. Om det vid en sådan kontroll framkommer att konsumenten har ansökt om eller beviljats andra krediter än konsumenten har uppgett, bör kreditgivaren i regel ställa frågor om det till konsumenten.

Uppgifter som hämtas in från andra källor än från konsumenten kan också behöva kontrolleras eftersom de kan vara ofullständiga, felaktiga eller inaktuella.

Bedömning av konsumentens betalningsförmåga:

För att bedöma konsumentens betalningsförmåga bör kreditgivaren tillämpa grundkrav och metoder som säkerställer att konsumenten kan upprätthålla en rimlig levnadsstandard även efter att krediten har beviljats.

Krediter med säkerhet (till 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen)

Om en säkerhet ställs för krediten bör kreditgivaren hämta in information om säkerheten. En ställd säkerhet bör normalt inte påverka kreditprövningen, med undantag för vad som framgår av 12 a § tredje stycket konsumentkreditlagen.

Krediter med flera kredittagare (till 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen)

Om kreditprövningen avser en kredit med flera kredittagare, bör kreditgivaren grunda sin kreditprövning på tillräckliga uppgifter om var och en av kredittagarnas ekonomiska förhållanden. Kreditgivaren kan, när det är lämpligt, fatta beslut om att lämna en kredit på grundval av kredittagarnas gemensamma betalningsförmåga.

Dokumentation (till 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen)

Kreditgivaren bör dokumentera underlaget för en kreditprövning. Underrättelse om nekad kredit (till 6 och 13 §§ konsumentkreditlagen) Kreditgivaren bör på ett tydligt sätt underrätta konsumenten om varför han eller hon inte har fått en kredit beviljad genom att ange grunden för beslutet. I de fall grunden för beslutet är resultatet av en så kallad kreditberäkningsmodell bör kreditgivaren lämna en utförligare förklaring om konsumenten begär det.

Kreditlöfte

Till 6 § konsumentkreditlagen

Ett kreditlöfte som lämnas till konsumenten bör vara skriftligt och innehålla villkoren för kreditlöftet.

Kreditavtal

Effektiv ränta (till 6 och 14 §§ konsumentkreditlagen)

När ett kreditavtal innebär en rätt att löpande utnyttja ett kreditutrymme bör den effektiva räntan i avtalet anges som en årlig ränta beräknad på det belopp som motsvarar det beviljade kreditutrymmet.

Ränteändring (till 6 och 17 §§ konsumentkreditlagen)

När kreditgivaren ändrar räntan för en kredit med rörlig ränta, bör kreditgivaren ange skälen till ändringen om konsumenten begär det. Om krediträntan har höjts på grund av ökade upplåningskostnader, bör kreditgivaren ange skälen till kostnadsökningen om konsumenten begär det.

Ändring av kreditgräns (till 6 § konsumentkreditlagen)

Kreditgivaren bör inte höja en avtalad kreditgräns, om inte konsumenten har ansökt om det.

Överlåtelse av fordran (till 6 och 28 §§ konsumentkreditlagen)

Kreditgivaren bör se till att kreditavtalet innehåller information om kreditgivarens rätt att överlåta eller pantsätta en fordran. Avtalet bör även ange att kreditgivarens medgivande krävs om en fordran ska övertas av en annan gäldenär.

I samband med överlåtelse av en fordran, till exempel vid värdepapperisering, bör kreditgivaren informera konsumenten särskilt om vad överlåtelsen innebär.

Återbetalning vid kreditköp (till 6 § konsumentkreditlagen)

Villkoren för återbetalning vid kreditköp bör innebära att

- det belopp som ska betalas vid varje tillfälle är så stort att den amortering som görs av krediten är skälig över återbetalningstiden, och
- återbetalningstidens längd inte överstiger den livslängd som föremålet för krediten bedöms ha.

3 kap. Särskilt om bostadskrediter

För bostadskrediter gäller även följande.

Boendekostnadskalkyl

Till 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen

En kreditgivare bör upprätta en boendekostnadskalkyl som en del i sin bedömning av en konsuments återbetalningsförmåga.

Kreditgivaren bör informera konsumenten om syftet med kalkylen och vilka beräkningar som kreditgivaren gör med hjälp av denna. Kreditgivaren bör även informera om att beräkningarna kan påverkas av dels beslutade men ännu inte genomförda ändringar av väsentlig betydelse i skatte- och bidragssystem, dels ändrade räntenivåer.

Villkorsperiod eller räntebindningstid som överstiger tre månader

Till 6 § konsumentkreditlagen

Om villkorsperioden eller räntebindningstiden i ett kreditavtal överstiger tre månader, bör kreditgivaren skriftligen och minst en månad i förväg påminna konsumenten om när en ändring av villkorsperioden eller räntebindningstiden kommer att ske.

Kreditgivaren bör i en sådan påminnelse på ett tydligt sätt informera om

- vilka villkorsperioder, amorterings- och räntevillkor som erbjuds,
- hur en eventuell uppsägning av krediten ska ske,
- vilken konsekvens det får för krediten om konsumenten inte svarar, och
- kreditgivarens rätt till ränteskillnadsersättning.

När det gäller uppgifter om räntevillkor bör kreditgivaren ange från vilket datum som uppgifterna gäller och informera om att den erbjudna räntan kan ändras på villkorsändringsdagen.

När en ändring av villkorsperiod eller räntebindningstid har genomförts bör kreditgivaren ange datum för ändringen senast vid den första aviseringen efter ändringen.

4 kap. Förtidsbetalning av bostadskrediter med bunden ränta

Till 6 och 36 §§ konsumentkreditlagen

Lösenvillkor

Den tid för vilken ränteskillnadsersättning beräknas bör vara från den dag förtidsbetalning sker till och med närmast följande ränteändringsdag. Om en ränteändringsdag saknas, bör ränteskillnadsersättning i stället beräknas till och med slutbetalningsdagen enligt kreditavtalet.

Om krediten sägs upp till en ränteändringsdag, utan att uppsägningstiden eller uppsägningsperioden har iakttagits, får ränteskillnadsersättningen beräknas till och med nästkommande ränteändringsdag. I detta fall får kreditens räntesats för den sista villkorsperioden antas uppgå till utlåningsräntan för motsvarande kredit på förtidsbetalningsdagen.

Om en kreditgivare har lämnat en konsument uppgifter om vilken ränteskillnadsersättning som han eller hon ska betala, bör kreditgivaren även informera om under vilken tidsperiod som konsumenten kan förtidsbetala krediten till angivet belopp.

Information

Om konsumenten begär det, bör kreditgivaren inför en förtidsbetalning lämna information som översiktligt visar hur ersättningen beräknas.

Beräkning av ränteskillnadsersättning

Räntan som i allmänhet gäller för bostadsobligationer

När kreditgivaren beräknar den ränta som vid betalningstillfället i allmänhet gäller för bostadsobligationer, bör kreditgivaren utgå från räntan på det statspapper som har en löptid eller förfallotid som motsvarar kreditens återstående räntebindningstid och göra ett tillägg.

Om det inte finns ett statspapper med en löptid eller förfallotid som motsvarar kreditens återstående räntebindningstid, bör kreditgivaren använda linjär interpolering som baseras på de två statspapper med löptid eller förfallotid närmast före och närmast efter kreditens räntebindningstid. Om även sådana statspapper saknas bör kreditgivaren använda statspapperet med löptid eller förfallotid närmast före eller närmast efter kreditens återstående räntebindningstid.

Kreditgivaren bör bestämma tillägget med en rät linje där tillägget anges på y-axeln och kreditens återstående räntebindningstid anges på x-axeln. Den räta linjen bör anpassas till de skillnader som kan beräknas mellan räntorna på bostadsobligationer och räntorna på statspapper enligt första och andra styckena med samma löptid. De parametervärden som beskriver den räta linjen bör väljas så att summan av kvadraten av avvikelserna mellan den räta linjen och de beräknade skillnaderna mellan räntorna minimeras (minstakvadratmetoden).

När kreditgivaren anpassar den räta linjen bör denne endast inkludera bostadsobligationer som

- är utgivna i svenska kronor,
- omfattas av avtal mellan utgivare av bostadsobligationer och marknadsgaranter som avser handel på sekundärmarknaden,
- har ett utestående belopp på minst tre miljarder kronor, och
- har en löptid som understiger sju år.

Kreditgivaren bör kvartalsvis fastställa vilka bostadsobligationer som ska inkluderas vid anpassningen av den räta linjen och vid anpassningen ge bostadsobligationerna samma vikt.

För krediter med en återstående räntebindningstid upp till sju år bör kreditgivaren bestämma tillägget som y-värdet för den räta linjen för motsvarande löptid. För

krediter med en längre återstående räntebindningstid än sju år bör kreditgivaren bestämma tillägget som y-värdet för den räta linjen för en löptid på sju år.

Kreditgivaren bör välja de säljräntorna på statspapper och bostadsobligationer som gällde vid föregående bankdags stängning.

När kreditgivaren beräknar ränteskillnadsersättningen bör denne omvandla den ränta som vid betalningstillfället i allmänhet gäller för bostadsobligationer till en årseffektiv ränta, om den inte redan är uttryckt som en sådan. Efter ökningen med en procentenhet enligt 36 § konsumentkreditlagen får man jämförelseräntan uttryckt som en årseffektiv jämförelseränta.

Kreditgivaren bör beräkna ränteskillnadsersättningen genom att nuvärdesberäkna följande poster tillbaka till förtidsbetalningsdagen med hjälp av den årseffektiva jämförelseräntan:

- samtliga betalningsflöden enligt avtalet som löper till och med räntebindningstidens slut, och
- kapitalskulden vid räntebindningstidens slut.

Skillnaden mellan det framräknade nuvärdet och kapitalskulden på förtidsbetalningsdagen är ränteskillnadsersättning.

Räntan på statspapper (till 36 § konsumentkreditlagen i dess lydelse före den 1 juli 2014)

Kreditgivaren bör som jämförelseränta välja säljräntan på de statspapper som anges i 36 § konsumentkreditlagen, i dess lydelse före den 1 juli 2014. Eftersom räntesatserna förändras löpande bör kreditgivaren tillämpa en praxis för att fastställa jämförelseräntan, till exempel att använda föregående dags stängningsräntor.

Den löptid eller förfallotid som används för att fastställa jämförelseräntan bör vara densamma som kreditens återstående räntebindningstid. Om det inte finns ett statspapper med en sådan löptid eller förfallotid, bör kreditgivaren använda linjär interpolering som baseras på två statsskuldväxlar eller två statsobligationer med löptid eller förfallotid närmast före och närmast efter kreditens räntebindningstid.

Om det inte finns tillgång till två statspapper av samma slag – med kortare och längre löptid eller förfallotid än den återstående räntebindningstiden – bör den närmaste statsskuldväxeln användas om den återstående kreditens räntebindningstid är kortare än ett år. Om den återstående kreditens räntebindningstid däremot är ett år eller längre, bör den närmaste statsobligationen användas.

Den officiellt publicerade räntan på statspapper bör vid beräkning av ränteskillnadsersättningen omvandlas till en årseffektiv ränta, om den inte redan är uttryckt som en sådan. Efter tillägg med en procentenhet får man då jämförelseräntan uttryckt som årseffektiv jämförelseränta.

Kreditgivaren bör beräkna ränteskillnadsersättning genom att nuvärdesberäkna följande poster tillbaka till förtidsbetalningsdagen med hjälp av den årseffektiva jämförelseräntan:

- samtliga betalningsflöden enligt avtalet till och med räntebindningstidens slut, och
- kapitalskulden vid räntebindningstidens slut.

Skillnaden mellan det framräknade nuvärdet och kapitalskulden på förtidsbetalningsdagen utgör ränteskillnadsersättning.

5 kap. Borgen och tredjemanspant

Till 6 § konsumentkreditlagen, 6 kap. 4 § lagen om bank- och finansieringsrörelse och 9 kap. 1 § lagen om värdepappersmarknaden

Allmänt

En kreditgivare bör beakta att en borgensman eller en pantsättare innan ett åtagande ingås kan vara intresserad av att ta del av sådana uppgifter som är av betydelse för åtagandet. Det gäller till exempel om krediten ges för att sanera kredittagarens ekonomi eller om det finns betalningsanmärkningar.

Kreditgivaren bör informera borgensmannen eller pantsättaren om det finns uppgifter i kreditprövningen som är av intresse för borgensåtagandet eller pantsättningen och som inte kan lämnas ut, samt ange skälen för detta. Ett exempel är att kredittagaren inte samtycker till att uppgifter som omfattas av sekretess lämnas ut.

Kreditgivaren bör informera den som ställer en säkerhet om vilka rutiner som gäller för återställande av säkerheten.

Borgen

Borgensmannens betalningsförmåga

Kreditgivaren bör pröva borgensmannens nuvarande och framtida återbetalningsförmåga och beakta hans eller hennes övriga ekonomiska förpliktelser. Borgensåtagandet bör bara accepteras om åtagandet anses utgöra en betryggande säkerhet för krediten. Borgensåtagandet kan anses utgöra en betryggande säkerhet om borgensmannen har

- en sådan ekonomi som gör det möjligt att betala kredittagarens skuld, eller
- avyttringsbara tillgångar som efter en försiktig värdering bedöms vara tillräckliga för att infria borgensåtagandet.

Ingående av borgensåtagande

Innan ett avtal om borgen ingås bör kreditgivaren skriftligen informera borgensmannen om vad detta åtagande innebär.

Informationen bör innehålla uppgifter om

- i vilken situation borgensmannen kan tvingas infria sitt borgensåtagande,
- om det finns flera borgensmän,
- eventuell rätt för kreditgivaren att efter fritt val kräva hela betalningen av en eller flera av borgensmännen,
- att borgensåtagandet kvarstår även om en eventuell intressegemenskap med kredittagaren upphör, och
- att borgensåtagandet kan medföra att borgensmannens tillgångar, inklusive bostaden, måste säljas.

Borgen bör tecknas av borgensmannen personligen, om det inte finns särskilda skäl. Fullmakten bör i så fall vara skriftlig.

När krediten har beviljats bör kreditgivaren ge borgensmannen en kopia av kreditavtalet och den avtalade borgensförbindelsen.

Generell borgensförbindelse utan beloppsbegränsning

Generella borgensförbindelser utan beloppsbegränsning som ställs av fysiska personer, bör endast användas vid kommersiella förhållanden när borgensmannen har en god och löpande insyn i kredittagarens ekonomiska ställning och dennes kontakter med kreditgivaren. Ett exempel är när aktieägare eller företagsledare i fåmansföretag tecknar borgen för bolagets förbindelser.

Tredjemanspant

Kreditgivaren bör innan pantsättning, skriftligen informera pantsättaren om vad pantsättningen innebär.

Informationen bör innehålla uppgifter om att

- panten kan komma att säljas om kredittagaren inte uppfyller sitt åtagande,
- pantsättningen kvarstår även om en eventuell intressegemenskap med kredittagaren upphör,
- pantsättningen kan minska pantens värde som säkerhet för egen belåning, och – pantsättningen kan påverka tredje mannens förfogande över panten.

Kreditgivaren bör lämna en kopia av kreditavtalet och samtliga villkor för pantsättningen till pantsättaren.

Information till borgensman eller pantsättare efter åtagandets ingående

Kreditgivaren bör snarast underrätta borgensmannen eller pantsättaren om kreditgivaren får kännedom om sådana djupgående och varaktiga försämringar av kredittagarens ekonomi, eller annan information, som kan påverka borgensmannens eller pantsättarens regressmöjligheter eller medföra att säkerheten tas i anspråk.

Om kreditgivaren kan förutsätta att borgensmannen eller pantsättaren har insyn i kredittagarens ekonomi, behöver ingen information lämnas om utvecklingen av denna. Kreditgivaren bör dock underrätta borgensmannen eller pantsättaren om betalningsanstånd som har medgetts kredittagaren, om det inte är uppenbart att anståndet saknar betydelse för denne.

Kreditgivaren bör begära borgensmannens eller pantsättarens medgivande vid ändring av villkor för en lämnad kredit, om ändringen kan påverka dennes åtagande.

6 kap. Kvittning och återkallelse av uppdrag för betalning

Till 6 § konsumentkreditlagen

Kvittning

Kvittning bör utnyttjas främst när en kreditgivare och en konsument inte kommer överens om betalning på något annat sätt. Kreditgivaren bör tillämpa kvittning med försiktighet och omdöme samt med hänsyn till konsumenten.

Kvittning mot kontobehållning

En kreditgivare som också tillhandahåller inlåningskonton till konsumenter bör, i samband med att ett konto öppnas eller en kredit beviljas, informera konsumenten om att kreditgivaren kan komma att kvitta medel på kontot mot sin fordran.

Kreditgivaren bör inte tillämpa kvittning mot behållning på konto som är avsedd för konsumentens nödvändiga utgifter och som kommer från till exempel utbetald lön, pension eller därmed jämförbara medel.

Kreditgivaren bör inte för kvittning utnyttja medel på ett konto som konsumenten har anvisat för att fullgöra ett betaltjänstupdrag.

Avisering

Kreditgivaren bör omedelbart underrätta konsumenten om att kvittning har skett och ange skälen till detta.

Återkallelse av uppdrag för betalning

Om en konsument som har lämnat ett uppdrag till kreditgivaren om betalning av en kredit från ett angivet konto som konsumenten har hos kreditgivaren, begär att uppdraget ska upphöra, bör kreditgivaren se till att det sker så snart som möjligt.

Dessa allmänna råd träder i kraft den 1 september 2023, då Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2021:29) om krediter i konsumentförhållanden ska upphöra att gälla.

DANIEL BARR

Anna Hult